

Omtrekken

Herfstlicht scheen over de tuin. Dat heeft vaak iets heiigs, alsof iemand in een laatste woede de wereld aan het vegen is en het opzwevende stof nu doelloos laat ronddwarrelen. Elk jaar opnieuw vind ik het groot nieuws, maar nooit haalt het de krant.

Het gras was een laatste keer gemaaid. Een wesp spartelde er nog even in rond. Ik stapte er als een genadige reus overheen en slalomde tussen de paddenstoelen.

De schommel, die sommige dagen hoger heeft gezwierd dan de populier, hing nu al jaren stil. In de druivelaar droogden nog wat aanstaande rozijnen aan een tak.

Het blijkt allemaal geen nieuws. Nooit gebeurt het nieuws hier, altijd daar. Daarom ben ik ook hier en niet daar. Was ik daar, dan zag ik niet wat er hier gebeurt, waar ik liever vertoef. Hier kan ik rustig lezen wat daar gebeurt. Dan denk ik, ze doen daar maar. Daar kunnen ze niet lezen wat hier gebeurt, aangezien het geen nieuws is.

Tenzij ik het opschrijf, zoals daarnet. En dan nog. Ik noeter het niet om er nieuws van te maken, want dan werd het hier een soort daar.

Ik schrijf het op om te laten weten dat hier ook weleens iets gebeurt. Uiteraard zijn het geen gebeurtenissen, zeker geen historische. Er bestaan andere woorden voor: anekdo-

te, fait divers, bagatel, futiliteit, banaliteit. Of: doordeweeks, dagelijks en zelfs dagdagelijks.

Dat laatste is het dagelijkse in het kwadraat. D². Trek daarvan de vierkantswortel en het resultaat is mijn bestaan.

Ik geloof graag dat het dagelijkse even historisch is als het historische. Dat de langswaaierende bries in mijn tuin ooit, uiteindelijk, haast als een tegenwind, soeverein over het graf van de geschiedenis zal gaan. Dat ik, plaatsnemend in het kleine verhaal van mijn tuin en kijkend naar het grootse herfstlicht, in één blik op dat licht alles nietig kan verklaren.

Dat als het waar is dat het universum huist in een zandkorrel, het ook waar moet zijn dat de geschiedenis bestaat in onze kamers.

Voor mij ligt de nieuwe gezinskalender. Elk jaar, al jaren, komt hij blanco vanonder de kerstboom en blijft hij zo, onbeschreven, nog dagenlang onder ons zweven tussen twee jaren.

Ieder van ons heeft zijn vakje. Er is er ook een voor 'Iedereen'.

Zoals altijd staar ik eerst wat naar de nog lege dagen, waarin wij dus, als alles goed gaat, samen zullen bestaan. En zoals altijd moet mijn blik, als een radar die de toekomst afzoekt, er eerst helemaal langsgaan: alle 4 x 365 dagen waarin wij, als alles goed gaat, samen zullen voorbijgaan.

En weer starend naar elk van die vacante vakjes, vroeg ik me af: wat is het toch dat ons beweegt, heeft bewogen en opnieuw zal bewegen?

Ten slotte hing ik de nieuwe kalender toch maar aan het

oude haakje, alsof die jaarlijkse beweging ooit de dagen zou kunnen verklaren.

Elke nieuwe dag wekt dezelfde oude vraag: zijn beweegreden. Waarom staan we op en gaan we door? Ik heb het uitgerekend. Ruim 20 000 dagen heb ik het al gedaan: doorgaan. En met de jaren is het een van de mooiere woorden in onze taal geworden, 'beweegreden'. Daarvoor alleen al zou ik opstaan. Dagelijks rijmt het weer op heden.

Iets zei me dat het misschien wel universeel was. Vertaalwoordenboeken gaven van alles aan, maar uiteindelijk toch hetzelfde. Het Engels heeft 'motive' en 'ground'. Het Frans 'motif'. Het Spaans 'motivo'. Het Duits 'Motiv' en 'Beweggrund'. Dat laatste geeft ook het Deens, 'bevæggrund'. Het Russisch spreekt dan weer van 'motiv'. Het IJslands beklemtoont 'móttíf'.

Alles met 'motief' wijst op beweging, net zoals beweegreden en beweeggrond dat doen. Uiteindelijk, las ik, stamt het allemaal af van het oude motivus, en dat betekende ooit 'in beweging brengend, aanzettend'. Dat brengt de lopende dagen terug tot twee hoopvolle woorden: motief en beweegreden.

Het mooie aan een motief is dat het klinkt. Het is een klein maar onmisbaar deel van een muziekstuk en bepaalt mede de melodie. Ergens dus, van God weet waar, ontstaat elke ochtend weer zo'n motief, dat de kleine muziek van de dag aansteekt. En in alle muziek – van symfonieën over sonates tot songs – zitten ook 'bewegingen'.

De vraag van elke dag, nu, luidt: wat brengt die bewegingen dagelijks weer op gang, alsof iets een muzieksdoosje in ons opwindt? Ik heb geen idee. Er moet iets zijn, anders bewegen we niet meer. Er moet iets zijn waardoor we worden bewogen, anders bleven we liggen.

Het is een grote vraag, met grote en kleine antwoorden.

Van Schopenhauer tot de postbode. Van Camus tot de aubade van de mussen. Maar de ware beweegreden schuilt, naar verluidt, diep en geluidloos in het lichaam.

Sommigen zeggen dat wij in wezen salamanders zijn die nog dagelijks willen verrijzen uit het oerslijk. Anderen dichtten ons een verlichting toe. Een derde ziet ons dan weer als jaarlijkse resultaatrekeningen in zijn begroting.

Dagelijks, blijkbaar, zal ik de vierde zijn: de vergeetachtige die het nooit weet. Om de dag lig ik weleens wakker van de reden, maar dagelijks valt ze 's ochtends toch weer, zoals de krant, het huis binnen.

Het is vijf in de ochtend, motregen fezelt over de wereld en ook de ring en het huis slapen nog. Daar houd ik van. Ik heb heerlijke herinneringen aan ochtenden. Wezenlijk is het maar één herinnering: dat er niet veel te herinneren valt. Mede daarom houd ik er zo van.

Ik ben dus een vroege vogel. Mijn tegenhanger heet nachtraaf. De dagen kunnen vliegen.

De ochtend heb ik geërfd. Het vroege stommelen van de vader beneden in het ouderlijk huis, soms denk ik het nog te horen, maar dan is het de wind, een inbreker of zijn het de buren.

Soms stond ik ook op en dan zaten we zwijgzaam samen. Innige, stille uren waren het. We hoorden de krant geleverd worden en voelden de eerste trein langsrijden. Daardoor rinkelden de glazen weer een eerste keer in de kast, alsof ook zij wakker werden. En altijd, in mijn herinnering, was er peperkoek.

Na zonsopgang eet ik intussen geen peperkoek meer.

Dat er aan de ochtenden weinig te herinneren valt, is niet helemaal waar. Het is bijvoorbeeld makkelijk en milder nadenken over ons wanneer u nog slaapt. Dan twitteren en tateren wij niet. En men kan dan haast letterlijk, als een zachte hand, zijn gedachten over de wereld laten gaan: hoe ze er al is en toch nog moet beginnen. Als was ze zwanger. Of zoals we zeggen: in verwachting.

Die verwachting is de bekoring van de ochtend. Nu het inmiddels bijna zes wordt, verwacht ik een eerste licht te zien aangaan. Of het eerste rolluik te horen. En ook de ring zwelt langzaam aan, alsof hij grommend uit onze grond zelf komt. Er zijn dus al ergens mensen opgestaan om weer aan de slag te gaan.

Het raadselachtigste van de ochtend is die slag. Ontelbare keren heb ik er al naar zitten kijken en luisteren, hoe de ochtend ons dagelijks weer voortbrengt. En nog altijd weet ik niet hoe hij het doet, ons telkens opnieuw op de been, aan de praat, aan het werk, aan de zoveelste dag krijgen. En vooral: waarom hij het doet.

Dat de avond valt kan ik nog begrijpen, maar dat telkens opnieuw de ochtend gloort ligt moeilijker. En dat wij daar dagelijks weer gehoor aan geven, alsof iets ons roept, en wij als vanzelf weer onder de douche stappen, brooddozen maken, het nieuws van gisteren lezen, de tanden poetsen en ons ten slotte verspreiden over scholen, fabrieken en kantoren.

En zodra dat allereerste licht is aangegaan, gaat het snel. In pakweg een kwartier worden we nu met miljoenen wakker. De dagelijkse wederopstand van de stervelingen.

Een na een flitsen nu alom kamers aan en dan verandert de ochtend helemaal. Ook in het huis ontstaan weer de eer-

ste geluiden. Ik ken ze intussen al lang vanbuiten. Het korte piepen van een bed, krakende planken, het opengaan van een raam, stappen naar de badkamer, een toilet dat wordt door-
gespoeld, een douche die begint te ruisen – het is onze kleine
dagelijkse genesis.

En terwijl die plaatsvindt en ik nog even blijf luisteren naar de afloop, als was ik de Schepper zelf, vertrekken buiten de eerste auto's, klinkt de ring inmiddels als een reusachtige bombardon, raken ontelbare keukens weer bevolkt, zijn gelukkig de krantenwinkels en de bakkers weer opengaan, springen de radio's aan, rijden weer de treinen, rinkelen opnieuw de glazen, is kortom de dag weer onbegrijpelijk aan de slag gegaan. Dan is het tijd om naar beneden te gaan.

Wij zijn een straat. Zoals in 'wij zijn een dorp' of 'een land'. Maar straten hebben geen burgemeesters, koningen of instellingen. En ook geen gezinshoofd, zoals huizen. Hoe zijn wij dan toch een straat?

Het moest speelstraat en dus lente worden in onze straat voor de zin in me opkwam.

Bij een speelstraat moeten eerst de auto's eruit. Dat is een hele verhuizing. Daarna mag alle speelgoed naar buiten: steps, springtouw, stoepkrijt, buurvrouwen, springballen, waterpistolen, frisbees, voetballen.

Het leek wel Sinterklaas op straat.

Ten slotte verschijnen joelend de kinderen en later, wat aarzelend, de grote mensen. Waar gisteren nog de auto stond zitten we nu op een klapstoel te kijken naar de lege, even ver-
trouwde als onbekende straat.

Want vreemd oogde ze, alsof ze zich had uitgekleet. Toen dus zag ik het pas, wij zijn een straat.

Natuurlijk wonen wij langs, zoals het woordenboek zegt, 'een verharde weg tussen de rijen huizen in een bebouwde kom'. Al heb ik nooit begrepen waarom wij in een kom wonen, alsof we goudvissen zijn. En uiteraard had niet elke auto zich verplaatst. Sommigen zijn meer van de straat dan anderen. Maar er verscheen toch iets als een gemeenschap in dat halfnaakte landschap van onze autoloze straat. Iets als een kleine samenleving, die even uit haar kot kwam.

Ik zat er vrolijk naar te kijken.

Hoe hou ik van straten. Geen steen- of snelwegen. Wel de eenvoudige intimiteit van een dorps-, een stad- of een wijkstraat. Daar kunnen wij ons heen en weer bewegen tussen woonkamer en wereld. Zonder het eerste helemaal te verlaten en het laatste helemaal te betreden.

Er zijn winkelstraten, zeestraten, uitgaansstraten, lichtstraten en achterafstraten. Zoals er straathoekwerkers, straatmadelieven, straatzangers, straatvegers en straatverlichting bestaan. Voor elke behoefte een uitweg.

Maar het liefst zijn mij de woonstraten. Niet dat ik zou willen samenwonen met iedereen in mijn straat, maar zo'n woonstraat is een goede middenweg tussen thuis en de verte. Een engte tussen twee verschillende zeeën van levens.

Een straat is een drie-eenheid. Over haar asfalt rijden wij. Op haar voetpaden stappen wij. In haar huizen wonen wij. Eronder lopen onze afscheidingen, verbindingen en verwarming. Erboven lopen onze gesprekken, wandelingen en afzonderingen. Soms speelt er ook ons huiselijk geweld, sloffen er de pantoffelhelden, verbitteren er de zuurpruimen.

De aarde, lees ik, zou zo'n tachtig miljoen straten tellen.

Het zenuwstelsel, de bloedsomloop, het verteringsstelsel van ons globale menselijk verkeer.

En terwijl ik dus in één zo'n zenuwtje zat toe te kijken, kwam de zin in me op. Wij zijn een straat. Waarna, zoals dat in mij toegaat, andere zinnen van de straat verschenen.

Men kan er iets op leren. Men kan erop lopen, erop staan of gejaagd worden. Men kan er ook op komen of gaan, om te betogen tegen het feit dat men er staat. Men kan erop gebracht worden of van opgeraapt worden. Men kan zo arm en zo oud zijn als zij. Men kan er ook niet van zijn. Men kan iets aan haar stenen niet kwijtraken, het kan er eentje zonder einde zijn of iets kan erin passen.

En een straat kan in haar eigen deurgat staan wanneer er iets gebeurt.

Zo ging het in de uitgelaten straat vol open deurgaten allemaal door het hoofd: een stratenplan van betekenis.

Later, weer in het huis, kwam ik het allemaal tegen in het woordenboek. Ik had helemaal niets bedacht. Ook mijn openingszin bleek zo oud te zijn als de straat.

Het is middag in de tuin in een lege zomer. Ik heb niets beters te doen, ik kijk naar een briesje. Altijd al graag briesjes gekeken. Nooit geweten wat ik zag.

Dat het briesje hangt, wilde ik al schrijven, maar dat is het niet. Waaien evenmin. Briesen al helemaal niet. Wat ik zie is ook niet het briesje, maar wat het teweegbrengt. Zonder gebladerte geen idee van het briesje.

Briesjes zijn de edelste soort wind. Hun rustige ijdelheid. Ze komen van het verst en het langst geleden. Dat ze lijken

te hangen ligt aan hun onbegrijpelijke snelheid, alsof ze zich ter plaatse verplaatsen. Een onophoudelijk oponthoud. Ze komen voorbij en hangen rond waar ze plaatsvinden, tegelijk intiem en onverschillig. Geen feillozer schijnbewegingen dan die van het briesje.

Toch kan het geen spookverschijning zijn. Als ik het opzoek onder de wind en zijn officiële meteorologische kracht, lees ik wonderlijke dingen. ‘Windkracht 0: windstil, rook stijgt recht of bijna recht omhoog. 1: zwak, windrichting goed af te leiden uit rookpluimen. 2: zwak, wind voelbaar in gezicht, weerhanen tonen nu juiste richting, blad ritselt. 3: lichte koelte, opwaaiend stof, vlaggen wapperen, spinnen lopen niet meer. 4: matige koelte, papier waait op, haar raakt verward, geen last van muggen meer. 5: vrij krachtig, frisse bries, bladeren van bomen ruisen, gekuifde golven op meren en kanalen. 6: krachtig, stijve bries, problemen met paraplu’s en hoeden waaien af.’

Het geregistreerde leven van de wind, tot en met ‘windkracht 12: orkaan, verwoestingen’. Maar niets, dus, over het bries-je.

Ook aan de wetenschap ontsnapt het. Het verschijnt en verdwijnt tussen alles door. Altijd onderweg, altijd ter plaatse. Meest van al misschien nog lijkt het op gedachten, maar uitgerekend die kunnen er niet bij.

Het is warm in de werkkamer. Ter afkoeling ga ik in het raam staan. Daar is een tochtgat, bijgenaamd trekgat. Zeker bij hitte is het goed toeven in die mooie woorden.

Onder mij in de zonovergoten tuin legt een meisje dat ik